

Południowe
Mazury

Lato



raj dla aktywnych

Mazury ^{Południowe}

SPIS TREŚCI:

| | |
|---|----|
| Szlaki kajakowe..... | 3 |
| Szlaki rowerowe..... | 6 |
| Potencjał przyrodniczy i szlaki piesze..... | 9 |
| Sporty ekstremalne..... | 14 |
| Turystyka kulturowa..... | 16 |
| Muzea..... | 18 |
| Warto zobaczyć..... | 22 |

raj dla aktywnych

Trudno sobie wyobrazić lepsze miejsce dla uprawiania turystyki kajakowej niż Mazury Południowe. Urozmaicony krajobraz, cieniste lasy Puszczy Piskiej, a także unikalny klimat i architektura wsi położonych nad wodą stanowią pokusę nie do odparcia. Co ważniejsze, łatwo wybrać szlak odpowiadający umiejętnościom: wytrawni kajakarze – wody jezior Śniardwy, Roś i Nidzkiego, globtroterzy – wody rzeki Pisy i jezior Orzyskich, a miłośnicy Krutyni – dobrze zorganizowany szlak kajakowy z unikatową przyrodą Mazurskiego Parku Krajobrazowego.



Wypożyczalnie kajaków:

Camp Pisz
Al. Turystów 11, Pisz
tel. +48 87 423 04 59
www.camp.com.pl
camp@post.pl

**Powiatowy Międzyskolny
Ośrodek Sportowy Pisz**
Al. Turystów 22, Pisz
tel. +48 87 423 45 72
www.pomos.pisz.pl, baza@pmos.pl

**Miejscowości
Ukta i Krytuń**
(wypożyczalnie
na miejscu)

Szlak kajakowy Rzeki Pisy

Rzeka Pisa to 81 kilometrów niekończących się meandrów i zakoli. Swoją początek bierze w wodach jeziora Roś, a bieg kończy w Nowogrodzie, gdzie wpada do Narwi. W swoim górnym, bardzo urokliwym odcinku, rzeka przepływa przez Puszcę Piską, by dalej rozlać się na połaciach Równiny Kurpiowskiej.

Trasa kajakowa należy do stosunkowo łatwych. Należy jednak pamiętać o braku zorganizowanych campingów – dobre warunki noclegowe znajdziemy wyłącznie w Pisz, Kozle i Ptakach. W pozostałych miejscowościach o zgodę na biwakowanie na łąkach można pytać ich właścicieli. ■

Wariant A: 1-dniowy

(czas płynięcia 4 – 4,5 godziny)
Trasa: Pisz – Dziadowo (18 km)

Wariant B: 3-dniowy

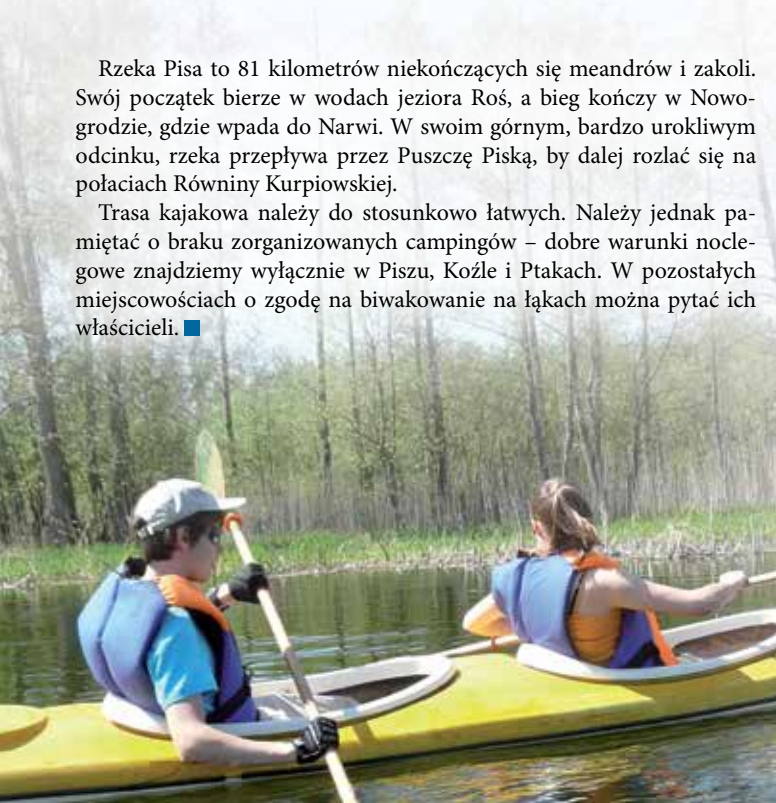
Trasa: Pisz – Dziadowo – Jeże – Kozioł – Ptaki
(42,8 km)

Wariant C: 4-dniowy

Trasa: Pisz – Jeże – Kozioł – Ptaki – Dobrylas –
Nowogród (81 km)

Atrakcje turystyczne:

- Las Ochronny „Szast” w Puszczy Piskiej (powstały po huraganie z 2002 roku, który nawiedził Puszcę Piską)
- Skansen Kurpiowski w Nowogrodzie
- Zabudowa wsi kurpiowskich położonych nad Pisą z ich lokalnym klimatem
- Bunkry z czasów II wojny światowej (miejscowości: Jeże, Wolisko)
- Zaginione wioski Puszczy Piskiej (Niedźwiedzie, Wilki, Dziadowo, Szast, Wolisko, Paski)



Szlak kajakowy rzeki Wilkus

Pisz (jez. Roś) – Seksty – jez. Śniardwy – jez. Białoławki – jez. Kocioł – rzeka Wilkus – Pisz (jez. Roś)

Szlak dla amatorów prawdziwej przygody. Rzeka Wilkus to pierwotne połączenie Jeziora Roś z Jeziorem Śniardwy. Jest to szlak pozornie łatwy, ciekawy krajobrazowo i bardzo zróżnicowany. Trzeba jednak pamiętać o potencjalnych wyzwaniach i trudnościach. Na spływ dwudniowy decydujemy się wyłącznie w przypadku ładnej, bezwietrznej pogody, ponieważ znaczna część trasy prowadzi przez akweny o dużej powierzchni. Silny wiatr na stosunkowo płytkich Śniardwach w zaledwie kilka minut potrafi podnieść dwumetrowe fale.

W przypadku wariantu dwudniowego, warto zanoćować na wyspie Czarciej lub półwyspie Szeroki Ostrów. ■

Wariant A: 1-dniowy

czas płynięcia 4-5 godzin

Trasa: Kwik (jez. Białoławki) – jez. Kocioł – rzeka Wilkus – jez. Roś – Pilchy (16,7 km)

Wariant B: 2-dniowy

Trasa: Pisz (jez. Roś) – Seksty – Śniardwy – jez. Białoławki – jez. Kocioł – rzeka Wilkus – Pisz (jez. Roś) 48,7 km



Szlak kajakowy „Pętla Mazur”

j. Roś – Kanał Jegliński – j. Seksty – j. Śniardwy – j. Beldany – j. Guzianka – j. Nidzkie – j. Jaśkowo

Szlak dla wytrwałych wodniaków – poszukiwaczy przestrzeni. Konieczne jest posiadanie kajaków o dobrych właściwościach nautycznych, przystosowanych do turystyki kajakowej na otwartych wodach.

Naszą podróż rozpoczynamy w Pisz. Szlak przemierza jezioro Roś i Kanał Jegliński, następnie poprzez jezioro Seksty wydostajemy się na największe w Polsce jezioro Śniardwy. Po pokonaniu Mazurskiego Morza kierujemy się kolejno na Beldany, potem jeziora: Guzianka Wielka i Mała. Docieramy do Rucianego-Nidy, skąd przez Kanał Nidzki wpływamy na Jezioro Nidzkie. Naszą wędrówkę zakończymy w miejscowości Jaśkowo.

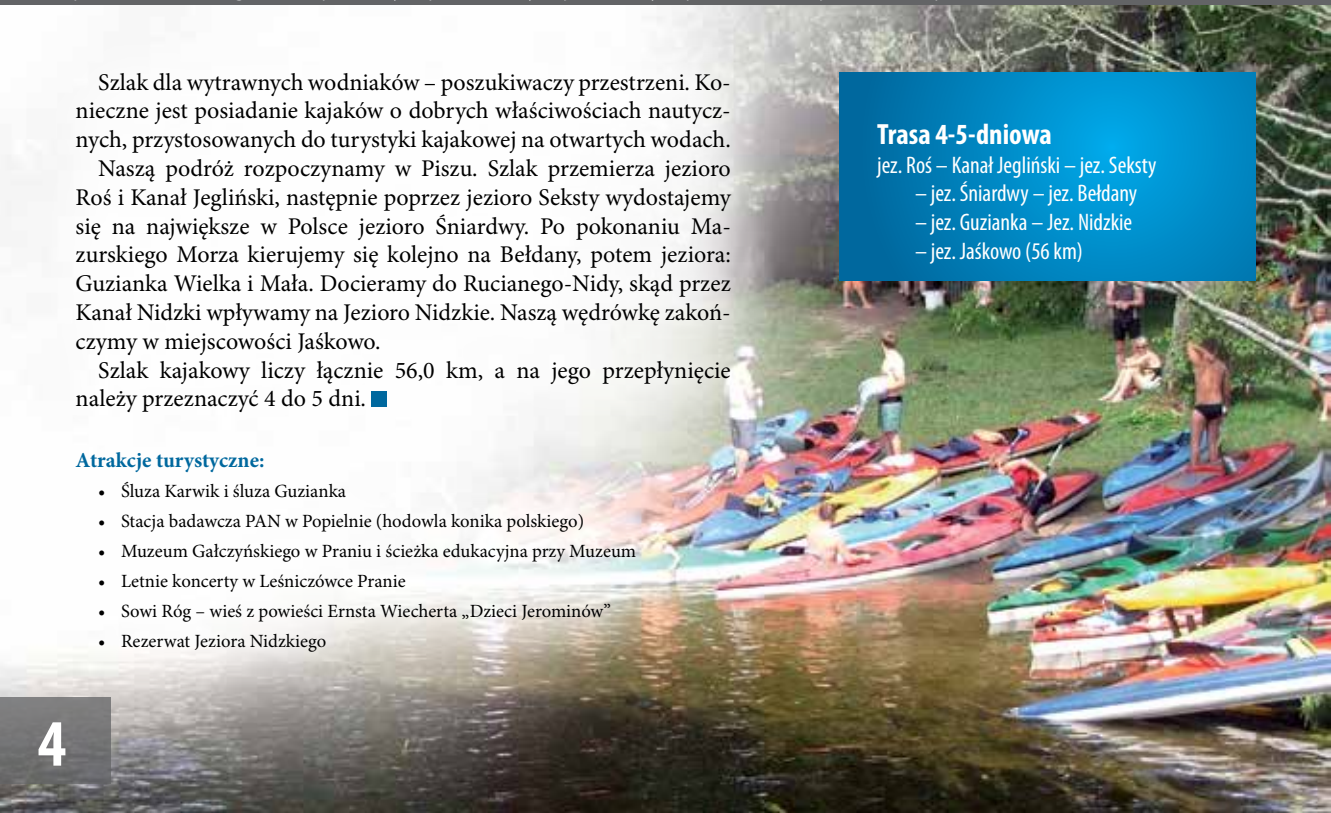
Szlak kajakowy liczy łącznie 56,0 km, a na jego przepłynięcie należy przeznaczyć 4 do 5 dni. ■

Atrakcje turystyczne:

- Śluza Karwik i śluza Guzianka
- Stacja badawcza PAN w Popielnie (hodowla konika polskiego)
- Muzeum Gałczyńskiego w Praniu i ścieżka edukacyjna przy Muzeum
- Letnie koncerty w Leśniczówce Pranie
- Sowi Róg – wieś z powieści Ernsta Wiecherta „Dzieci Jerominów”
- Rezerwat Jeziora Nidzkiego

Trasa 4-5-dniowa

jez. Roś – Kanał Jegliński – jez. Seksty – jez. Śniardwy – jez. Beldany – jez. Guzianka – Jez. Nidzkie – jez. Jaśkowo (56 km)



Szlak kajakowy rzeki Krutyni



Szlak kajakowy Krutyni to jeden z markowych produktów regionu. Uznawany jest za jeden z najpiękniejszych nizinnych szlaków kajakowych w Europie. Długość szlaku to ponad 100 kilometrów, co zakłada spędzenie w kajaku 7-10 dni. Krutynia nazywana jest także „Królową mazurskich rzek”. Kontakt z żywą, dziką przyrodą sprawia, że uczestnikom wyprawy pozostają niezapomniane wrażenia. Początkowo trasa przebiega przez Puszcę Piską, a począwszy od jeziora Mokre przez Mazurski Park Krajobrazowy z jego licznymi rezerwatami.

Szlak kajakowy Krutyni jest raczej łatwy, mało uciążliwy i znakomicie przygotowany – począwszy od Sorkwit, aż do ujścia do jeziora Beldany. Na całej trasie jest dostępna dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna w zróżnicowanym standardzie. ■



Atrakcje turystyczne:

- Rezerwat Przyrody: Królewskiej Sosny, Czaplki Siwej, Pływających wysp, Rezerwat Zakręty
- Klasztor Starowierów i Cerkiew w Wojnowie
- Obraz z XVI wieku „Oplakiwanie Chrystusa” włoskiego malarza Girolamo Muziano w kościele w Ukcie
- Kościół w Sorkwitach
- Park Dzikich Zwierząt w Kadzidłowie
- Muzeum Chaty Podcieniowej w Kadzidłowie
- Osada Galindów w Iznocie
- Głazy narzutowe w Wojnowie
- Młyn w Babiętach
- Młyn w Zielonym Lasku

Szlak kajakowy im. Michała Kajki

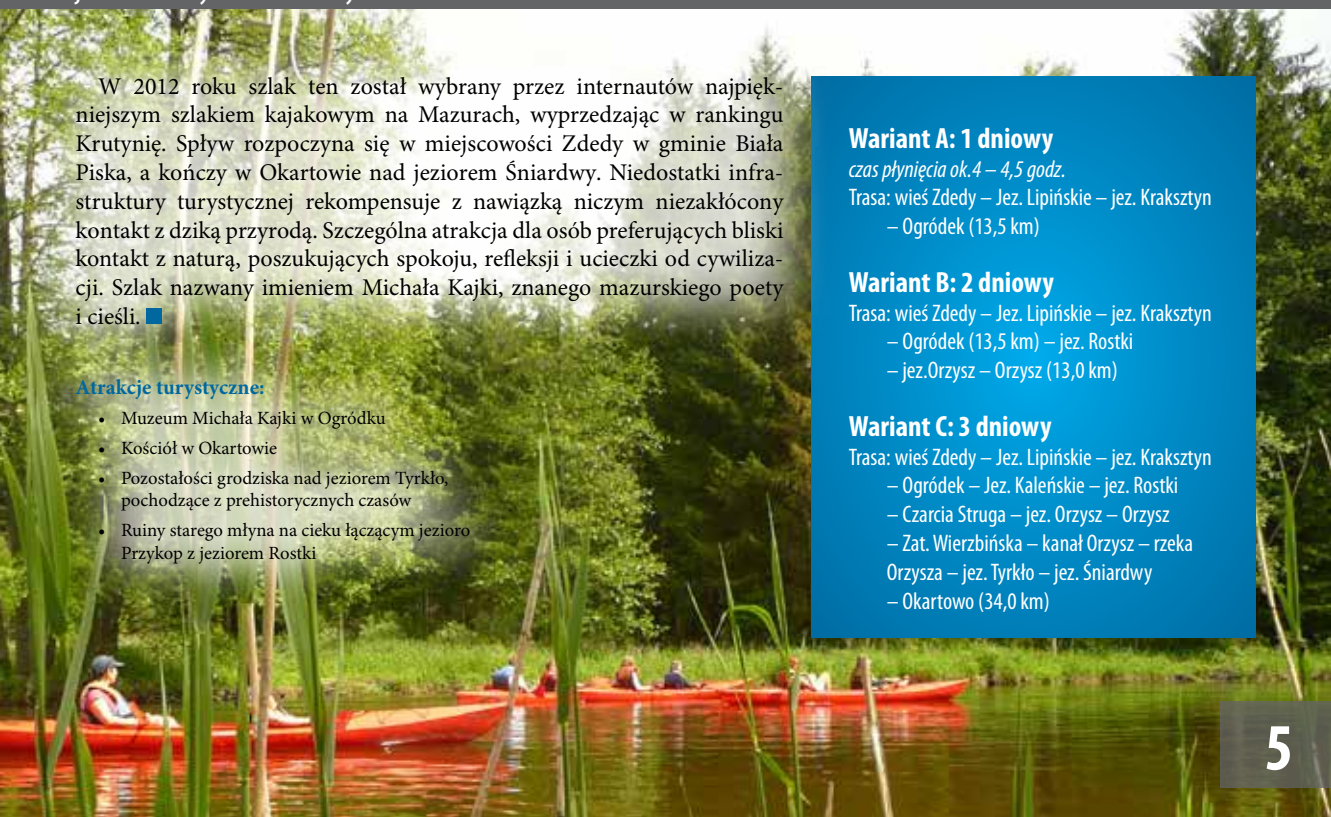
jeziora – Orzyskie i Śniardwy



W 2012 roku szlak ten został wybrany przez internautów najpiękniejszym szlakiem kajakowym na Mazurach, wyprzedzając w rankingu Krutynię. Spływ rozpoczyna się w miejscowości Zdedy w gminie Biała Piska, a kończy w Okartowie nad jeziorem Śniardwy. Niedostatki infrastruktury turystycznej rekompensuje z nawiązką niczym niezakłócony kontakt z dziką przyrodą. Szczególna atrakcja dla osób preferujących bliski kontakt z naturą, poszukujących spokoju, refleksji i ucieczki od cywilizacji. Szlak nazwany imieniem Michała Kajki, znanego mazurskiego poety i cieśli. ■

Atrakcje turystyczne:

- Muzeum Michała Kajki w Ogródku
- Kościół w Okartowie
- Pozostałości grodziska nad jeziorem Tyrkło, pochodzące z prehistorycznych czasów
- Ruiny starego młyna na cieku łączącym jezioro Przykop z jeziorem Rostki



Wariant A: 1 dniowy

czas płynięcia ok. 4 – 4,5 godz.

Trasa: wieś Zdedy – Jez. Lipińskie – jez. Kraksztyn – Ogródek (13,5 km)

Wariant B: 2 dniowy

Trasa: wieś Zdedy – Jez. Lipińskie – jez. Kraksztyn – Ogródek (13,5 km) – jez. Rostki – jez. Orzysz – Orzysz (13,0 km)

Wariant C: 3 dniowy

Trasa: wieś Zdedy – Jez. Lipińskie – jez. Kraksztyn – Ogródek – Jez. Kaleńskie – jez. Rostki – Czarcia Struga – jez. Orzysz – Orzysz – Zat. Wierzbińska – kanał Orzysz – rzeka Orzysza – jez. Tyrkło – jez. Śniardwy – Okartowo (34,0 km)



Wypożyczalnie rowerów:

Trasa rowerowa „Wokół jeziora Śniardwy” rowerem i statkiem wokół mazurskiego morza

Camp Pisz
Al. Turystów 11, Pisz
tel. +48 87 423 04 59
www.camp.com.pl
camp@post.pl

„Kolarz”
Al. Wczasów 4B, Ruciane-Nida
tel. +48 607 561 783
www.ruciane-nida.org/rowery
kolarz4@vp.pl

Techmet
ul. Zwycięstwa 38, Piecki
tel. +48 89 742 21 0t
+48 607 132 314
office@rowery-mazury.com

Wycieczkę wokół największego jeziora w Polsce, zwanego również Mazurskim Morzem, rozpoczynamy w Pisz. Szlak prowadzi w większości przez Mazurski Park Krajobrazowy oraz lasy Puszczy Piskiej do portu jachtowego Niedźwiedzi Róg z punktem widokowym na panoramę jeziora Śniardwy.

Następnie udajemy się w kierunku Wejsun, gdzie znajduje się Regionalna Izba Mazurska, a potem Popielna, w którym odnajdziemy Stację Badawczą Polskiej Akademii Nauk oraz ostoję konika polskiego. Nie lada atrakcją jest przeprawa promowa w Wierzbie, którą przedostajemy się na drugi brzeg jeziora Beldany. Kolejnym punktem trasy jest znany port mazurski – Mikołajki, w którym mniej znaną ciekawostką jest Muzeum Reformacji.

Trasa wiedzie w kierunku wsi Dziubiele, obok jeziora Łuknajno, stanowiącego jedną z największych ostoi łabędzia niemego w Europie. Jadąc przez Suchy Róg okrążamy jezioro Tuchlin, by znaleźć się w miejscowości o tej samej nazwie. Stąd kierujemy się do kolejnego punktu widokowego w Okartowie.

Teraz trasa prowadzi brzegiem jeziora Śniardwy do miejscowości Zdory, a następnie przez Szczechy Wielkie. Droga przekracza Kanał Jegliński łączący jeziora Seksty i Roś i wraca do Pisz. ■

Wariant A: 100,4 km

czas przejazdu ok. 8,5 godz.

Trasa: Pisz – Niedźwiedzi Róg – Wejsuny – Popielno – Mikołajki
– Dziubiele – Suchy Róg – Tuchlin – Zdęgowko – Wężewo
– Okartowo – Zdory – Szczechy Wielkie – Pisz

Mniej wprawieni cykliści mogą podzielić trasę na 2 dni, korzystając z noclegu np. w Mikołajkach. Trasa o średnim stopniu trudności.

Uwaga: Przeprawa promowa przez Jezioro Beldany na Wierzbie. Prom kursuje od maja do października.

Wariant B: 85 km

czas przejazdu ok. 8-9 godz.

Trasa: Pisz – Karwik – Niedźwiedzi Róg – Końcewo – Wejsuny
– Ruciane-Nida – rejs statkiem Ruciane – Mikołajki
(ok. 2,5 godziny) – Łuknajno – Dziubiele – Suchy Róg
– Tuchlin – Okartowo – Nowe Guty – Kwik – Zdory
– Szczechy Wielkie – Karwik – Snopki

Mniej wprawieni cykliści mogą podzielić trasę na 2 dni, korzystając z noclegu np. w Okartowie lub w Nowych Gutach. Trasa o średnim stopniu trudności.

Uwaga: Trasa zakłada kursowanie statku na linii Ruciane-Nida – Mikołajki (w sezonie)





Trasa 33,4 km

czas przejazdu: 3 godziny

Trasa: Pisz – Pogobie Średnie – Pogobie Tylne
– Piskorzewo – Wądołek – Szast – Pisz
Trasa o niskim stopniu trudności.

Szlak rozpoczyna się w Pisz, przy zabytkowej wieży ciśień (obecnie po gruntownej modernizacji). Następnie prowadzi przez mazurskie wsie – Pogobie Średnie i Pogobie Tylne, w których znajdziemy elementy architektury mazurskiej oraz pozostałości dawnych wsi.

Dalej szlak wiedzie przez Piskorzewo do miejscowości Wądołek, w której warto zatrzymać się nieco dłużej. Niegdyś znajdowała się tu największa w Prusach Wschodnich huta żelaza. Po zlikwidowaniu huty funkcjonował tu młyn i leśniczówka, a malowniczo położona nad rzeczką Rybnicą osada zyskała status atrakcji turystycznej. Obecnie po osadzie i hucie pozostały tylko ślady urządzeń hydrotechnicznych i fundamenty zabudowań, jaz na Rybnicy oraz cmentarz ewangelicki.

Po spotkaniu z historią wracamy na szlak, który prowadzi w kierunku Lasu Ochronnego Szast. Skutki nawałnicy, która w 2002 roku spustoszyła drzewostan, można zobaczyć ze specjalnej wieży widokowej oraz wysokiego pomostu nad rzeką Pisą.

Nieco zmęczeni, ale pełni wrażeń wracamy do punktu rozpoczęcia wyprawy. ■

Pętla Nidzka i Pętla Bełdany

Pętla Nidzka: 49 km

czas przejazdu: 4 godziny

Trasa: Ruciane-Nida – ul. Dworcowa – ul. Wiejska
– ul. Żeglarska – Leśniczówka Pranie
– Muzeum K.I. Gałczyńskiego – Krzyże
– Karwica – Wiartel – Czaple – Ruciane-
-Nida
Trasa o średnim stopniu trudności.

Pętla Nidzka

Pętla Nidzka jest szczególną atrakcją na turystów, którzy lubią uciec od cywilizacji. Koniecznie trzeba zatrzymać się w Leśniczówce Pranie – miejscu, w którym żył i tworzył Konstanty Ildefons Gałczyński. Obecnie funkcjonuje tam muzeum poświęcone poecie.

Szlak przebiega przez urokliwe mazurskie miejscowości – Krzyże, Karwicę i Wiartel, gdzie można odpocząć nad jeziorem o tej samej nazwie. Następnie trasa wiedzie przez Puszcę Piską wzdłuż linii brzegowej Jeziora Nidzkiego (rezerwat), by wrócić do Rucianego-Nidy. ■

Pętla Bełdany

Trasa biegnie wokół jednego z piękniejszych jezior na Mazurach – Bełdany. Wyprawę rozpoczynamy w Rucianem-Nidzie, skąd wyruszamy w kierunku Śluzy Guzianka. Dalsza część szlaku prowadzi w kierunku wsi Wejsuny, gdzie znajdziemy Izbę Regionalną oraz kościół ewangelicki. Kolejny punkt wycieczki to Onufryjowo – osada założona przez staroobrzędowców. Trasa wiedzie w stronę Stacji Badawczej Polskiej Akademii Nauk w Popielnie (rezerwat konika polskiego). Promem w Wierzbie docieramy na drugą stronę Jeziora Bełdany. ■

Pętla Bełdany: 39 km

czas przejazdu: 3,5 godziny

Trasa: Ruciane-Nida – Śluza Guzianka – Wejsuny
– Izba regionalna – Onufryjowo – Wierzba
(przeprawa promem) – Iznota – Wygryny
– Ruciane-Nida

Trasa o średnim stopniu trudności.

Trasa rowerowa „Wokół jeziora Orzysz”



Długość trasy – 33 km

czas przejazdu: 2,5 godziny

Trasa: Orzysz – Grądy – Odoje – Czarne – Pańska Wola – Skomack Wielki – Ogródek – Rostki Skomackie – Strzelniki – Leśniczówka Wierzbiny – Orzysz

Szlak o wysokim stopniu trudności.

Wycieczkę rozpoczynamy w Orzyszu, gdzie kierujemy się na północ do przysiółka Grądy, następnie przez las w kierunku wsi Odoje (zabytkowy wiadukt kolejowy). W Pańskiej Woli, najdalej wysuniętym na północ punkcie trasy, raptownie zmieniamy kierunek, by trafić do Skomacka Wielkiego. Jadąc na południe, dotrzemy do wsi Ogródek, gdzie znajduje się Muzeum Michała Kajki, ludowego poety i cieśli.

Linia brzegowa Jeziora Orzysz należy do najbardziej rozwiniętych na Mazurach. Szczególną atrakcją są odwiedzi-ny punktu widokowego na Półwyspie Ameryka, skąd widoczne są odnogi jeziora oraz wyspy. ■

Na szlakach historii

„Szlak Ułański”

Szlak prowadzi przez pola bitew, na których walczyła Podlaska Brygada Kawalerii (jedyne miejsce, gdzie podczas II Wojny Światowej Wojska Polskie zaatakowały terytorium Niemiec). Dwie trzecie trasy biegnie mało uczęszczanymi drogami asfaltowymi, w dużej części przez tereny leśne. Szlak rozpoczyna się w Białej Piskiej (wieża ciśnień). W Kowalewie znajduje się pomnik upamiętniający żołnierzy Podlaskiej Brygady Kawalerii. Warto zjechać ze szlaku między Kumiel-kiem a Długim Kątem, by odwiedzić starogermański Krąg Galindów. ■

Trasa rowerowa Ernsta Wiecherta

Trasa prowadzi z Krutyńi do Leśniczówki Pierśławek. Urodził się tu i spędził młode lata niemiecki pisarz Ernst Wiechert (Izba Pamięci), którego twórczość związana jest z Mazurami. Zdecydowana większość trasy wiedzie przez mazurskie lasy do urokliwych jezior: Mokre, Kołowin, Majcz Wielki. W Lipowie zobaczyć można wczesnośredniowieczne grodzisko Galindów, ludu bałtyckiego. ■

„Szlak Ułański” – 22,7 km

czas przejazdu: 2 godziny

Trasa: Biała Piska – Belcząc – Kowalewo – Mikuty – Kumiełsk – Szkozy – Biała Piska

Szlak o niskim stopniu trudności.

Trasa Ernsta Wiecherta – 34 km

czas przejazdu: 3 godziny

Trasa: Krutyń – Jezioro Mokre – droga 610

– Leśniczówka Pierśławek – Jeziorko

– Lipowo – Leśniczówka Kołowin

– Leśniczówka Ukta – droga nr 610 – Krutyń

Szlak o niskim stopniu trudności.

Potencjał przyrodniczy i szlaki piesze



Obszar Mazur Południowych należy do najlepiej zachowanych obszarów przyrodniczych Europy. Znaczna ilość niespotykanych gdzie indziej gatunków roślin i zwierząt przyciąga rzesze miłośników przyrody, niezależnie od pory roku.

Mazurski Park Krajobrazowy został utworzony w grudniu 1977 r. 18 000 hektarów powierzchni parku zajmują lasy, które zapraszają zmęczonych cywilizacją ludzi. W leśnych ostojach znajduje schronienie wiele gatunków zwierząt. Do największych można zaliczyć łosia, często spotykane są jelenie, sarny oraz dziki. Ze zwierząt drapieżnych występuje: wilk, ryś, lis, jenot, borsuk, kuna, tchórz, gronostaj, łasica. Występuje tu ponad 230 gatunków ptactwa. Region może też pochwalić się ponad 10 parami orła bielika.

Na terenie Parku odnajdziemy ponad 20 dużych jezior, w tym największe jezioro Polski – Śniardwy o powierzchni 113,8 km². Ponadto jest tu 6 rezerwatów: „Jezioro Łuknajno”, „Czapliniec”, „Królewska Sosna”, „Krutynia”, „Zakręt”, „Strzałowo” i „Jezioro Lisunie”.

Ekoturystyka

foto safari, birdwatching, trop w trop



Birdwatching jest jedną z najpopularniejszych na świecie form kontaktu z dzikimi zwierzętami. Podglądaniem ptaków zajmuje się kilkadziesiąt milionów ludzi na całym świecie. W Europie największe organizacje zrzeszające miłośników ptaków istnieją w Niemczech, Wielkiej Brytanii, Francji i krajach skandynawskich. W Polsce jest to stosunkowo niewielka grupa, ale stale rosnąca.

Birdwatching można uprawiać cały rok.

Najkorzystniejszy okres to:

- styczeń-luty – okresy godowe ptaków drapieżnych;
- marzec-kwiecień – przyloty większości gatunków;
- maj-lipiec – okresy lęgowe wszystkich gatunków;
- sierpień-październik – okres odlotów.



Miejsca polecane dla birdwatchingu:

Bagna Nietlickie

Torfowisko niskie, będące pozostałością osuszonego jeziora Wąż. Na bagnach gniazdują m.in.: błotniak stawowy, błotniak łąkowy, orlik krzykliwy, cietrzew, kropiatka, derkacz, żuraw, bekas. Latem przebywa tu również stado żurawi liczące do 200 osobników. W okresie wędrówek istnieje tu zlotowisko, na którym gromadzi się ich do 5 tysięcy.

Jezioro Łuknajno

W ostoi gniazduje 123-125 gatunków ptaków drapieżnych, a wśród nich trzmiełojad (1-2 pary), kania czarna (1-2 pary), kania rdzawa (1 para), bielik (1-2 pary), orlik krzykliwy (1 para) i rybołów (2-3 pary). Jest to miejsce bardzo dużych koncentracji ptaków wodno-błotnych w okresie polegowym i zimą, a także znane pierzowisko (2000 osobników) oraz zimowisko (1100 – 1900 osobników) łabędzi niemych.

Wyprawy przyrodnicze **Trop w Trop** organizowane są na zamówienie o każdej porze roku. W zimie wyobraźnię pobudzają wyraźne tropy na śniegu – zwierzyna zbiera się przy paśnikach. Wiosna to czas przylotu ptaków, wicie gniazd i miłosne trele. W lecie, z każdym miesiącem można spotkać więcej zwierząt wprowadzających swoje młode w dorosłe życie. Jesień to czas intensywnego żerowania, zwierzęta przygotowują się do zimy oraz rykowisko – największy spektakl przyrody, który zaczyna się w połowie września.

Uczestnicy wypraw uzbrojeni w lornetki, aparaty fotograficzne, kamery i dużo cierpliwości trafiają w ręce doświadczonego przewodnika lub leśnika. Pod jego okiem uczą się odczytywać ślady zwierząt, głosy ptaków. Mogą zacząć się na ambonach i przy paśnikach w oczekiwaniu na zwierzęta. ■

Wyprawy organizowane są przez:

- **Kolonia Pilchy**
tel. +48 601 246 798
hexolinka@gmail.com
www.pilchy.pl
- **Urszula Szmigiel**
„U Kaczorka”
tel. +48 507 080 905
ukaczorka@op.pl
www.krzyze.mazury.pl
- **Wojtek Stawicki**
tel. +48 600 961 010
tutupiak@wp.pl



Wyłuszcarnia nasion w Rucianem-Nidzie

Wyłuszcarnia Nasion im. Zdzisława Borońskiego w Rucianem-Nidzie została zbudowana pod koniec XIX w. z przeznaczeniem do przemysłowego luszczania szyszek sosny. Była największą wyłuszcarnią na terenach dawnych Prus Wschodnich. Służyła do przygotowania materiału siewnego, umożliwiającego jego wysiew na szkółce. Po zbiorze, a przed wysiewem, nasiona drzew iglastych (sosny, świerka, modrzewia i jodły) muszą być wydobyte z szyszek (wyłuszczone), pozbawione skrzydełek (odskrzydlone) i oczyszczone. W ciągu doby można uzyskać z nich około 35 kg nasion.

Jako obiekt zabytkowy, w 2001 roku została odrestaurowana i unowocześniona. ■

Zwiedzanie wyłuszcarni

Wyłuszcarnia nasion widoczna jest przy wjeździe do Rucianego-Nidy od strony Pisuza po lewej stronie.

Aby ją zwiedzić, należy skontaktować się z Nadleśnictwem Maskulińskie:

tel. +48 87 42 41 600

maskulinskie@bialystok.lasy.gov.pl

www.bialystok.lasy.gov.pl/web/maskulinskie

Leśna ścieżka dydaktyczna „Brzeziny – Szast”

Las Ochronny „Szast” to obszar, na którym pozostawiono wszystkie połamane i przewrócone przez huragan z 2002 roku drzewa. Leśnicy nie uprzętnili drewna, a odnowienie lasu następuje tam tylko i wyłącznie w sposób naturalny (sukcesja naturalna).

Dla ułatwienia obserwacji restytucji procesów przyrodniczych wybudowano:

- drewnianą wieżę widokową o wysokości około 12 metrów (ponad połamanymi drzewami)
- wysoki pomost – galerię widokową nad rzeką Piszą – wyjątkowo w tym miejscu malowniczą. Galeria ma długość ponad 120 metrów, oraz 2,5 m wysokości.

Na ścieżce znajduje się system informacyjny w postaci tablic prezentujących:

- charakterystykę lasów Puszczy Piskiej,
- gospodarkę leśną i jej cele gospodarcze i edukacyjne,
- gatunki zwierząt roślin i siedlisk charakterystycznych dla tego obszaru,
- opis uszkodzeń drzewostanów powstałych w wyniku huraganu. ■

Początek ścieżki: Pisz – Las Miejski, ul. Leśna Pisz;

Długość ścieżki: 2 km lub 7 km

Ścieżka składa się z dwóch tras o różnych długościach zaczynających się w Lesie Miejskim w Piszcu.

Wariant A

Okolo 2-kilometrowy spacer po tworzącej pętlę trasie, rozpoczynający się i kończący w Lesie Miejskim. Początek ścieżki biegnie po granicy lasu i drogi asfaltowej do Pogobia Średniego. Potem stopniowo nieznacznie zagłębia się w las. Następnie skręca w prawo i dochodzi do drogi żwirowej biegnącej do Lasu Ochronnego „Szast”. Dalej biegnie prosto na południe i skręca w prawo na drogę leśną, dochodzi do drogi asfaltowej Pisz – Pogobie i dalej na północ do Pisuza, w stronę początku ścieżki.

Wariant B

Wycieczka (ok. 7 km. w jedną stronę) do Lasu Ochronnego „Szast”. Aby kontynuować tę trasę nie skręcamy, jak w wariantcie pierwszym, z drogi żwirowej w prawo do lasu, lecz cały czas kontynuujemy wycieczkę drogą żwirową na południe. I tak dochodzimy do Lasu Ochronnego „Szast”.



Przy wejściu do ośrodka odwiedzających witają drewniane rzeźby. Ich autorem (są to prawdopodobnie pierwsze prace) jest leśniczy Mirosław Piankowski. Podążając korytarzem w głąb widzimy szereg tematycznych tablic edukacyjnych, następnie wchodzimy do sali wykładowej. Można tu oglądać filmy przyrodnicze oraz prezentacje. Sala wykładowa wyposażona jest również w tablice dydaktyczne, kiosk multimedialny i interaktywną tablicę z odgłosami zwierząt leśnych, przeplatanymi informacjami lektora o danym gatunku. Kolejną atrakcją to szereg zwierząt leśnych i ptaków wkomponowanych w imitację fragmentów lasu. Znajduje się tu również półka tematyczna „Drewno surowiec doskonały” oraz stopy drewna, które pod okiem fachowca można zmierzyć. Sala powstała dzięki zaangażowaniu i pomysłowości pracowników nadleśnictwa. Dużą atrakcją są łosie, które trafiły do nadleśnictwa z Puszczy Knyszyńskiej. Na placu przed ośrodkiem znajduje się ścieżka dydaktyczna z tematycznymi tablicami edukacyjnymi o gatunkach drzew i zwierząt oraz wiata wykorzystywana również w celach edukacyjnych. ■

Zwiedzanie ośrodka

Aby zwiedzić Ośrodek Edukacji Leśnej „Pliszka” należy skontaktować się z Nadleśnictwem Pisz: tel. +48 87 424-15-00
pisz@bialystok.lasy.gov.pl
www.bialystok.lasy.gov.pl/web/pisz

Stacja Badawcza PAN w Popielnie i Park Dzikich Zwierząt w Kadzidłowie

Stacja Badawcza PAN

Największym atutem Popielna jest położenie – nad samymi Śniardwami. W latach 50. utworzono tam stację badawczą PAN, gdzie hoduje się koniki polskie. Zwierzęta te są potomkami tarpanów, które kiedyś żyły na terenie dzisiejszej Polski. Kilka stad koników żyje na wolności w Puszczy Piskiej, na terenie Ostoi Konika Polskiego w Popielnie. Można je spotkać w czasie spaceru jedną z dwóch wytyczonych tu ścieżek przyrodniczych o długości 6 i 10 km lub przy drodze prowadzącej do Wierzby. Placówka prowadzi też fermę bydła czerwonego i jeleni, a także jedyną w Polsce hodowlę bobrów. ■



Ścieżki przyrodnicze – Wariant A

Ścieżka zaczyna się w Popielnie i biegnie wzdłuż brzegu jeziora Beldany. Dłuższa trasa (10 km) kończy się przy bramie wjazdowej do lasu popielniańskiego, natomiast krótsza tworzy zamkniętą pętlę o długości 6 km.

Dominującym gatunkiem lasu popielniańskiego jest sosna zwyczajna, ponadto występuje tu świerk, brzoza brodawkowata, dąb szypułkowy, lipa drobnolistna i grab zwyczajny. Ciekawostką jest występowanie zimoziół północnego, stanowiącego reliktu glacialny. Na glebach bagiennych występuje tzw. łęg jesionowo-olszowy z charakterystycznymi drzewami, jak olsza czarna i jesion wyniosły. Z gatunków chronionych należy wymienić krzew wawrzynek wilczełyko, marzankę wonną, lilię złotogłów i kopytnik pospolity.

Park Dzikich Zwierząt

Amatorów zwierząt żyjących na wolności, którzy chcieliby poznać ich zwyczaje i zachowanie zapraszamy do Kadzidłowa. Na ponad 100 ha można przyjrzeć się z bliska dzikim mieszkańcom Puszczy Piskiej, takim jak: sarny, jelenie, danielce oraz rzadkim gatunkom: syberyjskim jeleniom Dybowskiego, św. Huberta, a nawet zubrom, łosiom i wilkom. Na specjalnie ogrodzonym terenie znajduje się wiele gatunków ptactwa leśnego, m.in.: czaple, żurawie, puchacze. ■

Park Dzikich Zwierząt w Kadzidłowie

tel. +48 87 425 73 65
park@kadzidlowo.pl
www.kadzidlowo.pl

Ścieżki przyrodnicze – Wariant B

Druga ścieżka botaniczna – „Smolaki” pokazuje etapy sukcesji jezior dystroficznych. Trasa ścieżki tworzy zamkniętą pętlę, obejmującą dwa jeziora – Smolak Duży o powierzchni około 10 ha i Smolak Mały o powierzchni około 3,5 ha oraz torfowisko Kurze Bagno pozostałe po dawnym jeziorze. Długość trasy wynosi 6 km. Najczęściej występują tu torfowce, bagno zwyczajne o odurzającym zapachu, welnianka pochwowata, borówka bagienna zwana popularnie łochynią oraz rosiczka okrągłolistna. Ta ostatnia wzbudza największe emocje wśród wszystkich roślin torfowiskowych jako roślina owadożerna.

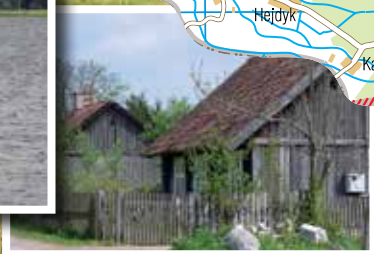
Stacja Badawcza PAN w Popielnie:

tel. +48 87 423-15-19, sbpan@wp.pl
www.popielno.pl

Atrakcje turystyczne:

- | | | |
|-----------------------------------|---|---|
| 1 Galindia – Mazurski Eden | 1 Galeria Adama Szubskiego | 1 Piska Pozycja Ryglowa |
| 2 Krąg Galindów | 2 Manufaktura Górecka | 2 Wioski starowerskie |
| 3 Młyn w Zielonym Lasku | 3 Galeria Mazurska | 3 Zaginione wioski Puszczy Piskiej |
| 4 Dwór Łowczego w Gałkowie | 4 Galeria Andrzeja Renesa | |
| 5 Młyn w Babietach | 5 Izba Regionalna | |
| 6 Słuzka Guzianka | 6 Leśniczówka Pranie | |
| 7 Słuzka Karwik | 7 Muzeum Michała Kajki w Ogródku | |
| 8 Kanał Jegliński | 8 Muzeum Ziemi Piskiej | |
| 9 Prom linowy Wierzba | 9 Osada Kulturowa w Kadzidłowie | |
| | 10 Muzeum Regionalne w Pieckach | |
| | 11 Muzeum Przyrodnicze w Krutyni | |
| | 12 Muzeum Ernsta Wiecherta w Piersławku | |
| | 13 Klasztor starobrzędowców | |
| | 14 Obraz Girolamo Muziano w Kościele w Ukcie | |

--- Szlak kajakowy
 --- Trasa rowerowa







■ Sporty ekstremalne

Windsurfing

Mazury to nie tylko świat jachtów i motorówek. Na stałe zdążyli się już tu zadomowić windsurferzy, których widać zwłaszcza na dużych i wietrznych akwenach. Idealne warunki stwarza jezioro Śniardwy w pobliżu wsi Nowe Guty, gdzie znajduje się rozległa płycizna oraz nawietrzny brzeg. Doświadczeni surferzy porównują warunki panujące w Nowych Gutach z Zatoką Pucką.

Windsurfing, czyli połączenie deski z żaglem zrodził się pod koniec lat sześćdziesiątych w Kalifornii dzięki grupie entuzjastów. Nikt wówczas nie przypuszczał, że żeglowaniem na desce napędzanej siłą wiatru „zarażą” się miliony ludzi na całym świecie. Windsurfing dostarcza wielu niezapomnianych emocji, a przede wszystkim pozytywnie wpływa na kondycję psychofizyczną. Jak twierdzą znawcy tematu, nauka nie nastęrcza wielu trudności nawet dzieciom.

Jaki sprzęt?

Kompletny, używany zestaw, stosunkowo dobrej jakości, to wydatek rzędu 1200-1500 zł. Należy też zastanowić się nad możliwościami transportu (miejsce w samochodzie). Na Mazurach nie brakuje wypożyczalni desek z żaglem.

Samodzielnie czy ze szkołą windsurfingową?

Windsurfing, jak większość sportów, wymaga odrobiny szkolenia i przynajmniej podstawowej wiedzy o sprzęcie. Zdecydowanie najlepszym, najbezpieczniejszym i najskuteczniejszym sposobem na dobry początek jest skorzystanie z usług profesjonalnej szkoły windsurfingowej. Nauka pod okiem instruktora zapewni pełną radość z pływania na desce, a właściwe nawyki pojawią się dużo szybciej.

Kursy oferują:

XTB Mazury
tel. +48 607 953 252
kontakt@xmazury.pl
www.xmazury.pl

Szkoła Żeglarstwa i Windsurfingu Nowe Guty Fun:
tel. +48 603 667 094
info@nowegutyfun.pl
www.nowegutyfun.pl

Camp Pisz (obozy windsurfingowe)
tel. +48 514 482 183
camp@post.pl
www.camp.com.pl

Paralotnie – „Sztuka Latania”

Kursy Paralotniowe oferują:

Mazurskie Stowarzyszenie Paralotniowe
Mazury Paralotnie
tel. +48 726 722 412
mazuryparalotnie@vp.pl
www.mazuryparalotnie.pl
Stowarzyszenie pomaga w rekrutacji na kursy prowadzone przez szkoły, zajęcia prowadzone przez certyfikowanych instruktorów.



Idea tego sportu powstała w końcu lat czterdziestych w USA, ale zrealizowana została dopiero na początku lat osiemdziesiątych w krajach europejskich. Od razu nastąpił bardzo dynamiczny jego rozwój z uwagi na to, że jest to najtańszy oraz najłatwiej dostępny sport lotniczy. Paralotniarstwo to sport pełen swobody, wolności, możliwy do uprawiania niezależnie od pory roku. Coraz częściej wzbudza zainteresowanie ludzi młodych, lubiących ekstremalne przeżycia. Jest to sport wymagający, ale adrenalina oraz piękne widoki z nawiązką rekompensują trudy szkolenia i przygotowań.

Do rozpoczęcia przygody z lataniem nie są potrzebne wyjątkowe predyspozycje fizyczne. Wystarczy przeciętna kondycja. Inwestycje w sprzęt również nie są konieczne – najlepiej udać się do szkoły paralotniarstwa, która zapewnia certyfikowany i bezpieczny sprzęt.

Mazury stwarzają najlepsze na polskich wodach śródlądowych warunki do uprawiania nurkowania. Przygodę można rozpocząć w każdym wieku, a formę dostosować do oczekiwań. Nurkować można praktycznie przez cały rok z wyjątkiem krótkich okresów, kiedy zaczyna się tworzyć lub topnieć lód.

Snorkeling – podziwianie podwodnego świata Mazur

Bardzo prostym, dającym wiele radości, niedrogim oraz niedocenianym sposobem poznania podwodnego świata naszych wód jest pływanie po powierzchni w ABC (maska, fajka i płetwy). Pływający mogą czerpać przyjemność z przebywania w wodzie, nawet przy niewielkich umiejętnościach. Prowadzony przez instruktora snorkeling poprzedzony jest krótkim wstępem zawierającym omówienie akwenu, jego fauny i flory, zasad bezpieczeństwa, posługiwania się sprzętem i techniki pływania. W chłodniejsze dni uczestnicy szkolenia wyposażeni są w skafandry neoprenowe. Niezapomnianych wrażeń dostarcza snorkeling nocny przy specjalnych latarkach, kiedy można podziwiać np. węgorza. Bardzo dobre warunki do pływania w ABC występują w jeziorach i rzekach o większej przezroczystości wody, jak np. Niegocin lub rzeka Krutynia.

INTRO, czyli spacer podwodny (Discover Scuba Diving)

Osobom szukającym większych wyzwań Szkoła Mazury Diving proponuje tzw. INTRO, czyli „prawdziwe” nurkowanie w całym sprzęcie z butlą i instruktorem dla zupełnie początkujących. Minimalny wiek osoby biorącej udział w INTRO to 10 lat. Przed wejściem do wody omawiany jest sprzęt nurkowy oraz zasady bezpieczeństwa w stopniu umożliwiającym przeprowadzenie nurkowania w obecności instruktora. Podwodny spacer najczęściej odbywa się w jeziorze, w którym jest wygodny dostęp do wody i łagodny spadek dna.

Instruktorzy w czasie zajęć opowiadają o życiu podwodnym wykorzystując tabliczki zabierane pod wodę. Znajdują się na nich opisy gatunków ryb i roślin, pomocne w samodzielnym odgadywaniu nazw spotkanych okazów.



Kursy oferuje:

Szkoła Nurkowania Mazury Diving
tel. +48 723 184 557
przystawik@gmail.com
www.mazurydiving.pl

Kitesurfing

Kitesurfing jest to najmłodszy, najbardziej dynamicznie rozwijający się obecnie sport wodny. Zawodnik stojący na desce podobnej do surfingowej, wykorzystuje siłę latawca (kite'a) do poruszania się po wodzie. Latawiec zastępuje żagiel, który daje siłę i prędkość pozwalającą na przemieszczanie się.

Kitesurfing wykorzystuje potencjał drzemający w siłach natury. Pozwala na podniebne loty, przecinanie lustra wody z niesamowitą prędkością, daje satysfakcję z panowania nad deską i latawcem. Kto choć raz posmakuje adrenaliny, jaką przynosi kitesurfing, będzie wracał nad wodę, by wyruszyć na przygodę z deską i latawcem. Pływają zarówno dziesięciolatkowie, jak i seniorzy. Jedynym warunkiem jest waga zawodnika – musi być większa niż 40 kg.

Kitesurfing można uprawiać wszędzie tam, gdzie są też windsurferzy. Doskonałe warunki do uprawiania tego sportu są na jeziorze Śniardwy w okolicach Nowych Gut czy Okartowa, gdzie nie ma zdrażliwych wirów wodnych.

Sprzęt

Komplet nowego sprzętu (latawiec, bar, trapez i deska, warto zaopatrzyć się też w kask) to wydatek około 4000-7000 złotych. Plusem kitesurfingu jest uniwersalność sprzętu – do pływania w większości warunków wystarczy ci dwa latawce i jedna deska. Pierwsze kroki warto postawić w obecności doświadczonego instruktora. Szkoleniowcy, którzy prowadzą kursy, oferują w cenie kursu również sprzęt.

Przy doborze sprzętu bierze się pod uwagę siłę wiatru, wagę, siłę i stopień zaawansowania chętnego. Bardzo cenne są też rady bardziej doświadczonych kitesurferów, których zawsze można zapytać o ocenę warunków panujących na wodzie. Najlepszym źródłem wiedzy są profesjonalne kursy prowadzone przez certyfikowanego instruktora, demonstrującego systemy bezpieczeństwa w teorii i praktyce.

Kursy Kitesurfingu oferują:

XTB Mazury:
tel. +48 607 953 252
kontakt@xmazury.pl
www.xmazury.pl
Zajęcia prowadzone przez
certyfikowanego instruktora
IKO Level 1.



Turystyka kulturalna

Mazurskie galerie regionalne

Manufaktura Górecka

Pracownia ceramiczno-artystyczna Manufaktura Górecka znajduje się w malowniczo położonej wsi Ublik nieopodal Orzysza, między jeziorami Ublik Wielki i Ublik Mały.

Zdobiona ceramika wytwarzana w Manufakturze inspirowana jest ludowymi, bogato malowanymi kaflami mazurskimi, powstającymi na naszych terenach w XVIII i XIX wieku, których nieliczne pozostałości możemy oglądać w Muzeum Warmii i Mazur w Szczytnie, Olsztynie i Skansenie w Olsztynku.

W galerii mieszczącej się w odrestaurowanym drewnianym spichlerzyku znajdują Państwo ręcznie malowaną ceramikę (ozdobne kafle z zabawnymi komentarzami i fragmentami ludowych pieśni mazurskich, patery, misy, talerze, i wiele innych), biżuterię (m.in. ręcznie malowane korale, korale ceramiczne), obrazy i obrazki ludowe. ■

Ublik 11, tel. +48 602 297 077, www.manufakturagorecka.pl

Galeria Mazurska – centrum rękodzielnictwa i manufaktury

Galeria Mazurska mieści się w Tuchlinie – małej wiosce między Miłokajkami a Orzyszem. Powstała w lipcu 2012 roku i jest to nie tylko sklep, ale miejsce spotkań z artystami, właścicielami warsztatów i manufaktur oraz z ich dziełami i wyrobami. Każdy z nich ma w Galerii swoją ekspozycję. Ich twórczość często nawiązuje do dawnych miejscowych tradycji. Dlatego też w Galerii znajdziemy nawiązanie do mazurskiej przeszłości: repriny starych map okolic, pocztówek i zdjęć.

W Galerii można zakupić kolorowe zabawki z drewna, gliniane naczynia użytkowe i ozdobne, wiklinę i tradycyjne kafle, biżuterię ręcznie wytwarzaną, serwety, zazdrostki, ozdobne poduszki, torby i torebki, czapki dziergane. Znajdziemy tu również miejscowe rzeźby oraz grafiki, malowane drewno, wiejskie zydle i plecione ekologiczne dywany. ■

www.mazurskagaleria.pl

Zwiedzanie Galerii Mazurskiej

Godziny otwarcia galerii w sezonie letnim:

poniedziałek - niedziela 11.00-19.00

W sobotnie popołudnia (od godziny 17.00

do 19.00) odbywa się degustacja

miejscowych przetworów:

ków, dżemów, powideł,

serów, ciast i pieczywa.

Adres: Tuchlin 39,

12-250 Orzysz



Galeria Andrzeja Renesa w Nowych Gutach

Andrzej Renes, artysta rzeźbiarz mieszkający i tworzący w Nowych Gutach, jest autorem projektów prestiżowych nagród (m.in. Wiktora) oraz licznych pomników w Polsce. Ważnym aspektem twórczości Renesa jest działalność edukacyjna z dziećmi i młodzieżą.

Galeria to jedna z najnowocześniejszych przestrzeni wystawienniczych w regionie. Obecnie sztuka nie ogranicza się tylko do wymiaru artystycznego, ale ma istotny wpływ na procesy diagnozowania zachowań społecznych w kontekście szerokiego funkcjonowania multimediów. Taki sposób prezentowania dzieł sztuki sprawia, że Artysta reżyseruje obecność zwiedzającego w przestrzeni wystawowej, prowadzi go, buduje narrację, nawet gdy nie ma go w Galerii. ■

Nowe Guty k/Orzysza



Muzeum Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego

– Leśniczówka Pranie

Niemal wszystkie szlaki otaczające Jezioro Nidzkie noszą ślady obecności rodziny Gałczyńskich. Niektóre spośród nich znalazły odzwierciedlenie w twórczości poety. W Leśniczówce na terenie Muzeum organizowane są imprezy kulturalne, recytacja wierszy Gałczyńskiego i prezentacje muzyki poważnej. Imprezy gromadzą znanych poetów, wybitnych aktorów oraz wielu gości zainteresowanych sztuką. Po wcześniejszej rezerwacji Muzeum organizuje lekcje muzealne i wykłady dla grup zorganizowanych oraz ogniska. Możliwe jest również wynajęcie terenu Leśniczówki oraz sceny (koncerty, konkursy, spotkania, sesje – także zdjęciowe i filmowe, sympozja). ■

Pranie k/Rucianego-Nidy, tel. +48 87 425 62 48, www.lesniczowkapranie.art.pl

Muzeum Michała Kajki w Ogródku

Dom znajduje się w Ogródku, wsi położonej niedaleko Orzysza, między jeziorami Kraksztyn i Druglin. Michał Kajka, poeta, cieśla i rzeźbiarz, wybudował go własnymi rękami i mieszkał w nim przez ponad pół wieku. W 110 rocznicę urodzin poety urządzono tam muzeum, przy którym odbywają się liczne imprezy kulturalne. „Ogródek Muzyki” to spotkania z poezją śpiewaną, piosenką autorską, poetyckim słowem „wyśpiewywanym” i muzyką kameralną, tak bliskimi autorowi „Pieśni mazurskich”. Dodatkowy atut stanowi fakt, że wszystkie występy odbywają się na scenie plenerowej. Imprezie towarzyszą konkursy oraz ciekawe koncerty. Muzeum zaprasza także do nowo otwartego saloniku literackiego na pogawędki przy kominku. ■



Ogródek 5, tel. +48 87 4237426, www.michalkajka.pl

Muzeum Ziemi Piskiej

Muzeum Ziemi Piskiej mieści się w piwnicach ratusza (wejście od parkingu). Niegdyś w tym miejscu znajdowała się restauracja, zaś w drugim skrzydle areszt miejski. Już przed II wojną światową Pisz dysponował własnym muzeum regionalnym, którego zbiory całkowicie zaginęły. W 1969 roku z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Ziemi Piskiej powstało muzeum, przez wiele lat usytuowane w budynku tzw. baszty. W 1985 roku zostało przeniesione do obecnej siedziby.

Zbiory Muzeum Ziemi Piskiej obejmują bogatą kolekcję fauny i flory Puszczy Piskiej (ekspozycja stała) oraz szereg pamiątek archeologicznych, etnograficznych i historycznych. Wśród nich znajdują się egzemplarze XVIII-wiecznych pism mazurskich, książek z drukarni staroobrzędowców, a także stare zdjęcia okolic. W części historycznej organizowane są ekspozycje czasowe, a także cykl Spotkań Muzealnych z udziałem historyków, pisarzy, ludzi kultury.

W bezpośredniej bliskości Muzeum warto też zobaczyć pomnik Melchiora Wańkowicza. Odsłonięty w 2011 roku, ufundowany przez mieszkańców Pisz w 75. rocznicę wydania jego książki „Na tropach Smętka”, jednej z najważniejszych książek o Warmii i Mazurach będącej relacją i zapisem spostrzeżeń z kajakowej wyprawy pisarza po Mazurach z roku 1935. Rzeźba, według projektu A. Renesa, składa się z dwóch części, z których jedna znajduje się na nabrzeżu rzeki Pisy przy parku, druga na brzegu przy bulwarze nadrzecznym. ■

Pisz, Plac Daszyńskiego 7, tel. +48 87 4232264, www.pizskulturalnie.pl



Osada Kulturowa w Kadzidłowie

Osada kulturowa w Kadzidłowie składa się z 6 drewnianych budynków przeniesionych tu z okolicznych wsi. Najcenniejszym obiektem jest wzniesiona z masywnych bali mazurska chałupa podcieniowa z Warnowa – unikalny przykład mazurskiego budownictwa ludowego z przełomu XVIII i XIX w. Urządzono w nim muzeum z ciekawie zaaranżowanym wnętrzem mieszkalnym, ekspozycję etnograficzną oraz odtworzono jednoklasową szkołę wiejską. ■



Kadzidłowo 1, tel. +48 87 4257474, +48 601094641, www.oberzapodpsem.com.pl



Muzeum Regionalne im. Walentyny Dermackiej z Sapiehów w Pieckach

Walentyna Dermacka pasjonowała się sztuką ludową. Dzięki jej aktywności powstała ekspozycja przybliżająca dawną polską wieś i związane z nią tradycje, stroje i zwyczaje. Walentyna Dermacka, zachowała wiele przedmiotów użytku codziennego, bogatą literaturę o twórczości ludowej, o regionie Warmii i Mazur oraz wiele innych książek. Większość kolekcji stanowią zbiory glinianych figurek – niektóre z nich projektowała osobiście. Autorką figurek jest Władysława Prucnal z Medyni Głogowskiej, która walczyła o docenienie dziedzictwa kulturowego i zachowania go dla przyszłych pokoleń. Jest to miejsce niezwykle, nie tylko ze względu na zbiory i piękne otoczenie. Niepowtarzalny klimat tworzy swoimi opowieściami i wspomnieniami córka Pani Walentyny – Maria Dermacka. Muzeum jest czynne od maja do września, po wcześniejszym zgłoszeniu. ■

Piecki, ul. Zwycięstwa 48, tel. +48 89 7422270, +48 694459849

Muzeum Przyrodnicze w Krutyni

W starej stodole znajduje się unikalna kolekcja przyrodnicza licząca ponad 200 eksponatów zwierząt. Wszystkie eksponaty spreparował dr Janusz Dynowski. W większości przypadków są to ofiary wypadków, które wpadły w sieci rybackie lub sidła kłusowników. Szczególną uwagę przyciąga kolekcja ptaków drapieżnych, a wśród nich bieliki, kilka myszołówów z rozpostartymi skrzydłami oraz para krogulców. Oprócz drapieżców są też gile, grubodzioby, zięby, a także bociany, sowy oraz ptaki wodne. W Muzeum nauczymy się też odróżniać żmiję od zaskrońca oraz zapoznamy się z bobrem i wydrą. Istnieje możliwość zorganizowania lekcji muzealnych dla klas z terenu całej Polski. Ciekawostką jest wystawa fotograficzna ze zdjęciami przyrodniczymi autorstwa Waldemara Bzury – cenionego fotografa, wokół której organizowane są pogadanki, połączone z wyświetlaniem przeźroczy, filmów video i foliogramów. ■



Krutyni 66, tel. +48 89 7421405



Muzeum Ernsta Wiecherta w Piersławku

Miejsce poświęcone pamięci niemieckiego pisarza, stawianego w szeregu najpopularniejszych pisarzy początku XX w. obok Hermmana Hessego czy Tomasza Manna. Urodził się w leśniczówce Piersławek niedaleko Piecek i tutaj spędził dzieciństwo. W Polsce najbardziej znanymi jego dziełami są autobiografia „Lasy i ludzie” oraz powieść „Dzieci Jerominów”. Ekspozycja przedstawia dzieła pisarza wydane w języku niemieckim, polskie tłumaczenia oraz dokumenty i druki. Dwie tablice pamiątkowe, umieszczone na jednej ze ścian budynku, upamiętniają 100 i 110 rocznicę urodzin pisarza. ■

Piersławek, tel. +48 89 7421477

Wojnowo

Wojnowo założyli nad brzegiem Krutyni w 1831 r. starowiercy, a wieś wkrótce stała się mazurskim centrum religijnym tego odłamu prawosławia. W 1836 r. powstała tu pustelnia, w 1847 r. przekształcona w klasztor p.w. Zbawiciela i Trójcy Świętej. W skład zabytkowego zespołu klasztornego nad jeziorem Duś wchodzi klasztor z molenną i domem zakonnym, brama i domy furtialne, budynki gospodarcze i cmentarz. Znajduje się tu unikalny zbiór zabytków sztuki sakralnej z ikonami, rękopisami i księgozbiorem starodruków. We wsi zachowała się także molenna – dom modlitwy starowierców, unikalna, z czerwonej cegły, wybudowana w 1921 r. w stylu neogotyckim. W Wojnowie można oglądać też wybudowaną w 1922 r. drewnianą prawosławną cerkiew p.w. Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny. ■





Bunkry: Piska Pozycja Ryglowa

Zwiedzanie schronów

W sprawie wycieczek i zwiedzania proszę dzwonić pod nr tel.

+48 695 753 637,

+48 603 106 955,

+48 500 809 508.

Zwiedzanie jest bezpłatne.

Więcej informacji na stronie www.rygielpisz.eu

Linia Wielkich Jezior Mazurskich była terenem licznych walk podczas obu wojen światowych. Jeziora i rzeki od wieków wykorzystywano jako naturalne przeszkody o charakterze obronnym. Pomiędzy nimi budowano betonowe schrony dla powstrzymania natarcia nieprzyjaciela.

Piska Pozycja Ryglowa (Johannisburg-Riegel) została wybudowana przez Niemców w przesmyku między jeziorami Brzozolasek i Roś. Czas zatarł wiele dat i interesujących szczegółów dotyczących budowy umocnień. Prawdopodobnie do września 1939 roku powstały 2 schrony dla broni maszynowej.

Dalsza rozbudowa nastąpiła po ustaleniu granicy radziecko-niemieckiej w oparciu o "Pakt Ribbentrop – Mołotow" i trwała aż do końca 1944 roku. W styczniu 1945 roku, wobec groźby całkowitego okrążenia, oddziały niemieckie wycofały się z Pozycji Piskiej bez nawiązania walki. Miasto zostało zniszczone, w przeciwieństwie do schronów, które w pełnej okazałości możemy podziwiać po dziś dzień.

Aktualnie, zwiedzanie „Trasy historycznej” to wizyta w 7 schronach, w tym dwóch poddanych renowacji. Znajdziemy w nich uzbrojenie, wyposażenie oraz pamiątki o charakterze militarnym.

Około 30 km na zachód od Pisz znajduje się wieś Cierzpięty. Nieco na południe znajdziemy potężny schron położony na wzgórzu. Mimo że wysadzony w powietrze, swoim ogromem robi duże wrażenie. Zachował się też okop okalający bunker. Natomiast w samych Cierzpiętach natkniemy się na cmentarz wojenny z pierwszej wojny światowej.

Na terenie Rucianego-Nidy oraz najbliższej okolicy zachował się w stosunkowo dobrym stanie zespół umocnień fortyfikacyjnych z początku XX wieku. Największymi obiektami wchodzącymi w skład węzła obronnego Ruciane – Guzianka są dwie wieże CKM, wybudowane w celu obrony mostu drogowego i kolejowego nad Kanałem Nidzkim. Trzeci obiekt wchodzący w skład linii obrony znajduje się przy moście drogowym i służy Guzianka. ■

W 1830 r. w Puszczy Piskiej osiedlili się starowiercy, nie uznawani w carskiej Rosji odszczepieńcy od prawosławia, którzy przed prześladowaniami schronili się na dziewiczych terenach nieopodal rzeki Krutyni i wsi Ukta. W latach 1830-1832 założyli oni kolejno wsie: Onufryjewo, Wojnowo, Gałkowo, Iwanowo, Kadzidłowo, Mościska, Ładne Pole – Śwignajno, Piaski, Piotrowo-Osiniak i Zamczek. W ten sposób powstała „rosyjska kolonia na Mazurach” zamieszkała przez ludność o odmiennym wyglądzie, religii i zwyczajach, budująca swoje domy z nieociosanych bali oraz charakterystyczne niewielkie domki – bajnie czyli łaźnie parowe. W tej niewielkiej enklawie religijnej istniały trzy klasztory i pięć świątyń, ale do naszych czasów zachował się jedynie klasztor pod wezwaniem Zbawiciela i Trójcy Świętej nad jeziorem Duś w Wojnowie oraz jedna murowana molenna, wzniesiona w 1921 r. w centrum Wojnowa, w miejscu spalonej, drewnianej z 1840 r. Pozostałością po znikającej religii i istotnym elementem krajobrazu kulturowego wyróżniającym ten teren od pozostałej części Mazur są cmentarze starowerskie (dwa w Wojnowie, po jednym w Gałkowie, Iwanowie, Kadzidłowie, Ładnym Polu, Osiniaku i Onufryjewie). Na początku XX w. wśród starowierców doszło do rozłamu – część z nich (jedinowiercy) powróciła do zreformowanego Kościoła Prawosławnego i dla nich wybudowano w 1922 r. drewnianą cerkiew wraz z niewielkim murowanym budynkiem (obecnie klasztor). ■



Zaginione wioski Puszczy Piskiej

Koniec II wojny światowej był szczególnie trudny dla mieszkańców wiosek ukrytych w puszczy. Część z nich została ewakuowana, część uciekła ze strachu przed Armią Czerwoną pozostawiając cały swój dobytek. Opustoszałe wioski stały się łatwym łupem najpierw dla żołnierzy radzieckich, potem dla band kurpiowskich i z Podlasia. Wiele budynków podpalano aby zatrzeć ślady grabieży. W krótkim czasie z krajobrazu Puszczy Piskiej zniknęły takie miejscowości jak Sowiróg, Piskorzewo, Lipa Tylnia, Lipa Przednia, Przerośl, Nowidział, Pogobie Przednie, Szast, Wądołek, Nowy Wądołek, Grodzia, Zimna, Wolisko Duże i Małe, Dłutowo, Paski Duże i Małe, Ruda, Dziadowo, Wilki, Niedźwiedz, Zagon. Do naszych czasów zachowały się jedynie fragmenty dawnych osad: resztki fundamentów, grzyzy, cmentarze. Podążając „Szlakiem zaginionych wiosek Puszczy Piskiej” można poczuć atmosferę tamtych czasów. ■



Galindia – Mazurski Eden

Mazurski Eden to kolebka pradawnych mieszkańców Krainy Tysiąca Jezior, położona na półwyspie u ujścia rzeki Krutyni do jeziora Beldany. Obejmuje obszar około 20 hektarów leżących na terenie Mazurskiego Parku Krajobrazowego. Jego nazwa wywodzi się od plemienia Galindów, niegdyś zamieszkujących osady położone wśród ostępów Puszczy Piskiej. Jedną z najciekawszych ekspozycji, tzw. Bursztynowa Komnata, to zbiór przepięknych wyrobów ilustrujących czas przeszły, stanowiących równocześnie głębokie przesłanie dla następnych pokoleń. Dodatkowym atutem wioski jest jeden z najpiękniejszych widoków na jezioro Beldany. ■



Krąg Galindów

Zagadkowa grupa głazów znajdująca się w lesie pomiędzy Długim Kątem a Kumielskiem była najprawdopodobniej miejscem kultu pruskich Galindów. Prawdopodobnie, pośrodku kamiennego kręgu o średnicy ok. 20 m ulokowany był ołtarz ofiarny. Jeszcze w latach 20. ubiegłego wieku obiekt pobieżnie zbadano, ogrodzono, a wiedza o nim była szeroko znana w całej okolicy. Dzisiaj dawnym ołtarzem Galindów niepodzielnie włada przyroda. Między kamieniami wyrósł las, nie widać też dawnej alejki wytyczonej od drogi Kumielsk – Długi Kąt. Brak już niektórych głazów z kręgu, ale zachowały się największe ułożone w jego centrum. Najciekawszy jest tzw. stół – płaski głaz o długości 2,3 m i szerokości 1,2 m. Kilka dużych kamieni ma jeszcze ślady obróbki narzędziami. To właśnie w ich zagłębieniach składano ofiary bogom, być może po nich spływała krew ofiarnych zwierząt, a może też pojmanyh jeńców, których życie składano w podzięce za pomyślność w walce. ■



Młyn w Zielonym Lasku

Zanim w Zielonym Lasku powstał młyn, była tu papiernia. Budynek (mur pruski), wraz ze służą i małą elektrownią, został pięknie wkomponowany w mazurski pejzaż. Służył przede wszystkim okolicznym mieszkańcom, którzy zwozili tu zboże do mielenia. W 1890 roku powstał budynek dwupiętrowy, który możemy oglądać do dziś. Właścicielem tego budynku do końca II wojny światowej była rodzina Gustawa Radke. Po wojnie przejął ten młyn Tadeusz Skorcz, zmarły w 1951 roku, który to pracował u rodziny Radke jako robotnik przymusowy. Młyn jest nieczynny, ale możliwe jest jego zwiedzanie po uzgodnieniu z właścicielem. ■



Dwór Łowczego w Gałkowie

W 2004 roku historyczny Dwór Łowczego został przeniesiony do Gałkowa ze Sztynortu. Z ocalałych elementów i uzupełnień został odtworzony cały budynek – tak jak wyglądał pierwotnie. Od 2007 przyjmuje gości. W Dworze powstał salon w którym zgromadzono pamiątki (zdjęcia, nagrania, książki) związane z Marion Donhoff – wielką niemiecką dziennikarką, naczelną redaktorką tygodnika „Die Zeit” oraz byłymi właścicielami Sztynortu – rodziną von Lehndorff. Salon jest miejscem na czytanie, spotkania, odczyty i dyskusje. ■

Młyn w Babiętach

Istniał już w XVII w. Dziś już nie miele, ale funkcjonuje jako mała elektrownia wodna. Gospodarz młyna prowadzi lokal gastronomiczny, a w menu oferuje regionalne potrawy z ryb. Młyn znajduje się na skrzyżowaniu szlaku Krutyni i drogi na Szczytno. Miejscowość Babięta położona jest nad Babięcką Strugą, na szlaku kajakowym rzeki Krutyni – przy młynie kajakarze przenoszą kajaki. Wieś założona została w XV w. jako osada hutnicza z kuźnią, w której produkowano kowadła, lemiesz oraz inne narzędzia i części rolnicze. ■



Śluza Guzianka

Usytuowana jest pomiędzy jeziorem Beldany i jeziorem Guzianka Mała. Długość komory wynosi 44 m, szerokość wrót 7,5 m, a różnica poziomu wody to około 2 m. Śluza została oddana do użytku ponad sto lat temu i działa po dziś dzień. Wrota otwierane są za pomocą napędu elektrycznego. Śluza Guzianka jest bardzo ważnym węzłem komunikacyjnym na szlaku Wielkich Jezior Mazurskich. Stanowi wodne połączenie miasta Ruciane-Nida oraz Jeziora Nidzkiego z pozostałą częścią szlaku żeglownego. W sezonie jest to miejsce największego natężenia ruchu jednostek pływających – każdego dnia służą przepływa kilkaset jachtów, motorówek i kajaków oraz statków Białej Floty. ■



Śluza Karwik

Wybudowana jako połączenie żeglugowe jeziora Śniardwy i szlaku Wielkich Jezior Mazurskich z Piszem. Znajduje się w niewielkiej odległości od miasta (około 7 km) na Kanale Jeglińskim, pomiędzy jeziorem Roś i Seksty. Została zbudowana w 1849 roku. Do otwierania i zamykania wrót służy napęd elektryczny. Długość śluzy wynosi około 45 m, szerokość 7,5 m, a różnica poziomów średnio 1,5 m. Obok śluzy znajduje się jaz służący do regulacji przepływu wody. ■



Kanał Jegliński

Kanał łączy jezioro Śniardwy z jeziorem Roś. Został zbudowany w XIX stuleciu, jako realizacja wcześniej snutych planów, zakładających połączenie Wielkich Jezior Mazurskich z Królewcem. Długość kanału wynosi 5 km. Jest to najdłuższy kanał w Polsce. Brzegi kanału umocnione są palami drzewnymi na kilku odcinkach. Istnieje możliwość wędkowania z brzegu niemal na całej długości i po obu stronach. Szczególnie wiosną i późną jesienią jest to świetne łowisko płoci metodą spławikową. Występują tu ponadto: niewielkie leszcze, okoń, jaź, węgorz. ■



Prom linowy Wierzba

Jest to jedyny czynny prom pasażersko-samochodowy na wodach Wielkich Jezior Mazurskich. Przecina on jedną z odnóg jeziora Beldany w niewielkiej odległości od Mikołajek. Umożliwia przeprawę przez jezioro z Mikołajek na półwysep, gdzie na wschodnim brzegu jeziora leżą Wierzba i Popielno. Trasa promu krzyżuje się ze szlakiem wodnym Mikołajki – Ruciane-Nida.

Prom w Wierzbie jest nie tylko atrakcją turystyczną, ale pozwala także skrócić drogę osobom jadącym z Mikołajek do Popielna lub Niedźwiedziejego Rogu. ■

Zima na Mazurach



W powszechnej świadomości Mazury kojarzą się z latem, słońcem i kąpielą. Tymczasem potrzeba naprawdę niedużo, by Pojezierze odkryło swoje zimowe uroki. Znaczący twierdzą, że zimowych atrakcji jest tu więcej niż w niejednych górach. Spójrzmy zatem na listę możliwości, które ma zimowy mazurski turysta:

- narciarstwo biegowe,
- stoki narciarskie,
- bojery,
- iceboard,
- snowkite,
- ice curling,
- wędkarstwo na lodzie,
- bezkrwawe łowy (tropienie zwierząt),
- kuligi.



Lokalna Organizacja Turystyczna
„Mazury Południowe”
Pl. Daszyńskiego 16, Pisz
Tel: +48 87 423 23 74
biuro@lotmp.pl

atrakcje turystyczne, baza noclegowa
i gastronomiczna dostępne na
www.lotmp.pl

- Informacja Turystyczna w Pisz
Pl. Daszyńskiego, 16 tel. +48 87 423 26 75
- Centrum Informacji Turystycznej w Orzyszu
ul. Rynek 5, tel. +48 87 423 71 87
- Centrum Informacji Turystycznej w Rucianem-Nidzie
ul. Dworcowa 14, tel. +48 87 423 19 89
- Informacja Turystyczna w Pieckach
ul. Zwycięstwa 6, tel. +48 89 742 22 70

W katalogu wykorzystano zdjęcia udostępnione lub wykonane przez:

Urząd Miejski w Białej Piskiej, Urząd Miejski w Orzyszu, Urząd Miejski w Pisz, Urząd Miasta i Gminy Ruciane-Nida, Urząd Gminy Piecki, Nadleśnictwo Pisz, Piska Pozycja Ryglowa, XTB Mazury, Camp Pisz, Lokalna Organizacja Turystyczna „Mazury Południowe”, Mazurskie Stowarzyszenie Paralotniowe Mazury Paralotnie, strona tytułowa, s. 5, s. 11 - © Tomasz Jaskowski, s.11 - © Marlena Boroń, s. 13, 16, 19, 22, 23 - © Waldemar Bzura, s. 13, 17, 19, 21 - © Krzysztof Worobiec, bank zdjęć Fotolia: strona tytułowa - © blas/Fotolia; strona tytułowa, s. 6 - © Jacek Chabraszewski/

Fotolia, strona tytułowa - © Alexander Kolomietz/Fotolia, s. 3 - © Olga Lyubkin/Fotolia, s. 5 - © CandyBox Images/Fotolia, s. 6 - © Stefan Schurr/Fotolia, s. 7 - © lipolen/Fotolia, s. 8 - © auremar/Fotolia, s. 8 - © TSpider/Fotolia, s. 11 - © Pim Leijen/Fotolia, s. 12, 13 - © mskorpion/Fotolia, s. 14 - © Steve Mann/Fotolia, s. 14, 15 - © adimas/Fotolia, s. 15 - © JonMilnes/Fotolia, s. 15 - © jgorzynik/Fotolia, s. 21 - © Brzysio/Fotolia, s. 24 - © Laurentiu Iordache/Fotolia, © jogyx/Fotolia, © Evgeniy Drogozhilov/Fotolia.

Teksty merytoryczne: s. 17, 18, 21 - Krzysztof Worobiec

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ RYBACKI



Południowe
Mazury
raj dla aktywnych